

Petr Hampl: Proč tak těžko

 prvnizpravy.cz/zpravy/politika/petr-hampl-proc-tak-tezko

<< OTÁZKA TÝDNE >>

Jedna z nejznámějších českých sociologických knih se jmenuje „Proč tak snadno“ a napsal ji dnes již zesnulý brněnský profesor Ivo Možný.

Petr Hampl, nezávislý sociolog

16. prosince 2022 - 02:20

V knize „Proč tak snadno“ vysvětluje proč se tak snadno zhroutil komunistický režim. Vysvětluje, proč se tak snadno zhroutil komunistický režim. Dnes by bylo na místě pokládat otázku „Proč tak těžko.“ Proč se současný režim hroučí tak těžko a pomalu? Je to legitimní otázka, když uvážíme, že od protektorátu tu nebyla žádná vláda tak nepřátelská vůči dolním 80% a se zároveň jedná o režim, který nedokázal vybudovat efektivní represivní aparát, píše v komentáři pro [Prvnizpravy.cz](https://prvnizpravy.cz) Petr Hampl.

Podrobněji se té problematice věnuji v **Prolomení hradeb dvojce** a nedávno jsem přidal pár postřehů v **Eseji o nedokončených domácích úkolech**. Režim prokazuje pozoruhodnou stabilitu, protože tu není nikdo, kdo by ho chtěl a dokázal nahradit. Není tu žádná vnější síla, která by se třásla na privatizaci nebo vstup na nový panenský trh. Žádní Číňani, Rusové ani Indové nebudou vydávat energii, aby mohli převzít to, co zbylo po americkém a

západoevropském drancování. Velmi vzdělaná pracovní síla, která se v 90. letech vyvažovala zlatem, už je v důchodu nebo tam zamíří v nejbližších letech. Proč by kdo usiloval o získání vlivu v takové zemi?

A není tu ani žádná vnitřní síla. Ve zmíněném článku připomínám problém všech zásadních společenských změn (ať už je budeme označovat za revoluce, kontrarevoluce nebo jakkoliv jinak).

„Lidé buď dokážou poměry snášet (pak nemá smysl připravovat změnu) nebo se poměry zhorší tak, že už se snášet nedají, ale pak zase nechtějí čekat. Chtějí změnu hned a výsledkem jsou jen nepřipravené vzpoury.“ Přitom – jak ukazují ve stejném textu – není revoluce ani revolta možná bez několikaleté systematické práce.

Což k otázce, jak je možné, že revoluce a jiné velké systémové změny občas přece jen probíhají. Na to jsou dvě odpovědi.

1. Profesionální revolucionáři. Ti tráví roky přípravou, a pokud se momentálně vládnoucí režim zachvěje, pokud se kupí neschopnost mocných a pokud se kupí lidová nespokojenost (což momentálně probíhá), jsou k dispozici. Jenže systematická příprava profesionálních revolucionářů chce peníze a není nikoho, kdo by to mohl a chtěl platit. Navíc tu docela slušně funguje vrstva jakýchsi umělých parodií na revolucionáře ve službách systému (tzv. politické neziskovky), které některé velmi ambiciózní osobnosti stáhnou.

2. Je nějaká společenská vrstva, která tím, že vyrůstá, se jaksi sama od sebe stává soupeřem vládnoucí třídy, aniž by to někdo plánoval. A když už ta vrstva existuje a poměry začnou být nesnesitelné, vyrazí proti režimu.

Husitská revoluce by neproběhla bez profesionálních válečníků.

Americká válka za nezávislost bez vrstvy vzdělaných ambiciózních statkářů ovlivněných osvícenskými ideologiemi.

Francouzská revoluce zase bez vrstvy obchodníků a průmyslníků.

A tak dále.

Proč taková vrstva není v České republice, a proč není ani ve většině evropských zemí? Přináším odpověď Martina Konvičky:

Jedním z vysvětlení toho, proč "nejsou lidi", je nejspíš kombinace "korumpování vzdělaných vrstev" v kombinaci s postupným chudnutím (a stárnutím, zmíněno již výše) celé společnosti.

Vysvětlím.

Inteligentní, vzdělaný a výkonný člověk se logicky chce mít dobře. A tak se vzdělává, podniká, nebo dělá cokoli mezi tím. Postupně se procpe na nějaké místo, které mu zajistí příjmy a důstojnost. Řekněme, že stane vyšším státním úředníkem, získá dobrou pozici ve svobodném povolání, pracuje ve středním managementu nebo na vyšší pozici v akademické sféře.

Jenže zájemců o tato místa přibývá - logicky. A donedávna, řekněme do 90. let kdy společnost bohatla, a pak ještě dalších deset let, kdy to "bohatnutí" simulovaly dotační penězovody, příslušných postů přibývalo.

Dnes, kdy se obecně chudne, je mnohem složitější se na takových místech udržet. Tak tomu ostatně bylo i v tom desetiletí, kdy se bohatnutí simulovalo. Zvyšuje se tlak konkurentů (v podnikání, ale i akad. sféře, jistě i jinde) a raketově rostou "vnější" nároky (předpisy, výjimky, žádosti, dotace). Čím náročnější "jalovina" (všechny ty výkazy, hlášení, oběžníky, dotazníky...), tím méně má právník, lékař, vysokoškolský učitel či podnikatel času pro sebe. Dnes je skoro nemyslitelné to, co známe z XVIII-XIX. století, kdy řekněme venkovský lékař vydával časopis, pěstoval samostatnou vědeckou práci, vedle založil a zajistil rodinu, vedl samozřejmě lékařskou praxi, a ještě se aktivně účastnil politického života. Vysokoškolský učitel v 50 letech si neodpočine, nežije z dosavadních zásluh ani se nevěnuje rozsáhlým syntetickým počínům - honí se za granty intenzivněji, než když ve 30ti začínal, ty granty jsou administrativně náročnější a jejich "výťažnost" je nižší. Střední manažer v průmyslu každý rok přidává hodin, které věnuje práci, je zavalen administrativou a výkaznictvím, a protože úkoly z vyšších pater (od korporátních šéfů nebo korporátních zákazníků) jsou stále obtížnější.

Nikdo nemá čas se zastavit a přemýšlet za rámec svého malého pašalíku, o jehož udržení bojuje.

Trik systému je v tom, že ty chytré kreativní lidi "indoktrinoval" potřebou relativně náročného životního stylu - ukázal jim cestu, jak se k němu dobrat ("nechat se korumpovat"), a pak ztížil udržení ve hře.

Tolik Martin Konvička. Musím to potvrdit za svého okolí. Můj přítel, který je univerzitním profesorem, si nedávno postěžoval, že přestává psát knihy, protože dramaticky vzrostly povinnosti, které musí –

vedle výuky – plnit, aby se udržel na vysoké škole. Moji přátelé v komerčním sektoru nemají čas zjišťovat něco o prezidentských kandidátech. Prostě si ve 20 sekundách udělají obrázek a pak to hodí generálovi nebo barbíně.

Musím taky potvrdit tu potřebu relativně náročného životního stylu. Sám jsem kdysi prošel změnou z vyššího korporátního manažera nezávislého podnikatele a z nezávislého podnikatele na protirežimního intelektuála. Ta první změna hodně bolestná. Když tím člověk projde, zjistí, že se cítí lépe a že jeho život je mnohem zábavnější. Ale na začátku hodně těžké. I když vás auto za 80 tisíc veze stejně dobře jako auto za 800 tisíc, cítíte se hůř. Navíc se s tím musí smířit i vaši blízcí a mohou vám to zazlívat. Můžete přijít o některé přátele, pro které už nejste dost nóbl. A může to být spojeno i s výraznou ztrátou prestiže (pokud nejste spisovatel, kterému se toleruje levné auto a levné hodinky).

Není to změna snadná, nicméně mnozí jí procházet budou a mnozí jí už procházejí. Bohatství ubývá a země chudne. Samozřejmě, ti, kteří se udrží nahoře, ti si taky udrží nebo dokonce zvýší životní úroveň. Nebude jich jen pár desítek. Budou jich statisíce, což stačí na naplnění pražských restaurací nebo na uživení luxusní cestovky. Dál budou vykřikovat, že se máme jako prasata v žitě.

Jenže takových vítězů bude ubývat. Budou i poražení, kterých se systém zbaví. A budou to úplně jiní poražení než ti, kdo nedodělali maturitu a jsou v pěti exekucích. Tím neříkám, že jedni nebo druzí jsou lepší nebo horší lidé, ale je to jiná společenská vrstva s trochu jiným chováním.

Až bude opravdu hodně takových lidí, co byli vyhozeni ze slonovinové věže a naučili se s tím žít, pak to teprve začne být zajímavé. Pak bude mít vládnoucí třída soupeře. Schopného, vzdělaného a organizovaného nebo schopného se organizovat. Ale bude to trvat. Proto tak těžko.

(rp,prvnizpravy.cz,foto:arch.)

**Líbil se Vám tento článek?
Nezávislost naší redakce můžete podpořit peněžitým darem převodem na účet**

Pro platby ze zahraničí: IBANCZ5601000000438974200277
BIC / SWIFT kódKOMBCZPPXXX

Děkujeme, že nás podporujete!